

Spektakl teatralny „Lady Dada”

2021-02-01

31 stycznia o godzinie 19.00 na platformie www.playkrakow.pl odbyła się premiera dwugodzinnego spektaklu teatralnego „Lady Dada”. Dostęp do materiału video jest bezpłatny. Wyprodukowany przez Dom Norymberski w Krakowie spektakl jest kolejnym etapem realizowanego przez placówkę, szeroko zakrojonego, projektu przybliżającego niezwykle postać artystki baronessy Elsy von Freytag-Loringhoven.

Przypomnijmy, że na przełomie października i listopada ubiegłego roku w Domu Norymberskim prezentowana była [wystawa](#) poświęcona tej zapomnianej przez historię sztuki niemieckiej prekursorce awangardy artystycznej, śmiałej i kreatywnej performerce i poetce, która w drugiej dekadzie XX wieku była jedną z barwniejszych postaci nowojorskiej bohemy. Teraz przyszedł czas na spektakl teatralny.

Inspirującym punktem wyjścia do pracy nad nim był artystyczny dialog Elsy von Freytag-Loringhoven i Marcela Duchampa, w którym podziw łączy się z polemiką. Przede wszystkim ze względu na pozycję Duchampa w kanonie historii sztuki i całkowitą w nim nieobecność Freytag-Loringhoven. W biografii Marcela Duchampa autorstwa Calvina Tomkinsa Elsa wymieniona jest zaledwie kilka razy, w mało istotnych kontekstach: jako ekscentryczna postać związana z bohemą, narzucająca się wielkim artystom. Biografka Elsy Freytag-Loringhoven podkreśla, że podczas gdy Duchamp funkcjonuje dziś jako jeden z najbardziej rewolucyjnych artystów XX wieku - „Tatuś dada i dziadek popu” („daddy of dada and grandpa of pop”), który błyszczy w świetle reflektorów podręczników do historii sztuki, w przypadku Baronessy można mówić o „ciemniejszej, zmarginalizowanej, kobiecej wersji artystycznej transgresji.”

Sama artystka wielokrotnie podejmowała przewrotną grę z własną pozycją. Na przykład jej utwór „Love-Chemical Relationship” jest prześmiewczym odczytaniem erotycznych strategii Duchampa w słynnej pracy „The Large Glass” (znanej również jako „The Bride Stripped Bare by Her Bachelors”), która przez krytyków sztuki została uznana za jedno z najważniejszych dzieł ubiegłego wieku. Baronessa w wyrafinowany sposób wypunktowała ograniczenia projektu Duchampa, odczytując pracę jako wypowiedź o kryzysie relacji heteroseksualnych. W utworze tym, jak pisze biografka Elsy von Freytag-Loringhoven, Irene Gammel, Baronessa, odnosząc się do nieskonsumowanej relacji seksualnej z Marcelem, wciela się w rolę narzeczonej Duchampa (tytułowej panny młodej), dając ironiczny głos kobiecej postaci z „The Large Glass”. Początek tekstu przypomina scenę teatralną pomiędzy francuskim protagonistą („Marcelem”) a niemiecką antagonistką („Elsą”). Pojawiają się następujące postaci: „francuskie dziecko: Marcel (futurysta) i niemieckie dziecko: Elsa (przyszła futurystka).” Poemat opiera się na powtórzeniach, grach słownych, metonimiach, operuje gęstą erotyczną atmosferą. W pewnym momencie Marcel przechodzi dramatyczną transformację w szkło, uruchamiając czysto estetyczną grę luster. Motyw szkła pojawia się zresztą w twórczości Elsy Freytag-Loringhoven w odniesieniu do Duchampa wielokrotnie. „Na końcu poematu miłosno-chemiczna bulgocząca panna młoda” („love-gas bubbling bride”) z oryginalnej pracy Duchampa „odrzuca pokusę stania się wieczną, pozbawioną ruchu, częścią lustrzanej maszyny Marcela”. To tylko jeden z przykładów, jak, inspirując się twórczością Elsy Freytag-Loringhoven, można stworzyć alternatywną i rebeliancką opowieść, podważającą pozycję symboliczną „daddy of dada” na rzecz „lady dada”.

Artystyczny pojedynek Elsy z Marcelem Duchampem będzie zatem stanowić główny wątek spektaklu. W jednym z utworów poetyckich Baronessy skomponowanym dla Duchampa, pada zdanie: „Marcel, Marcel, I love you like Hell, Marcel”. Elsa, „zmęczona czekaniem na odpowiedź Duchampa na jej miłosne zawołanie, doprowadza do «stosunku» z nieuchwytnym artystą poprzez ciało jego sztuki”, czyli własne ciało. Wiele performansów Elsy von Freytag-Loringhoven miało autoerotyczny charakter. Jej twórczość pokazuje również oryginalne podejście Elsy do nurtu dada. W przypadku Baronessy można mówić o „wysoce osobistej i zmysłowej sztuce, w której łączyła ludzkie i zwierzęce formy, materiały organiczne i własne ciało”. Męskie dada natomiast – jak pisze Eliza Jane Reilley – „umieszczało w centrum maszynę, było antyhumanistyczne i wyrażało męską postawę”. Wydaje mi się, że to ważna obserwacja w kontekście pisania historii.

Druga relacja, o której opowiada spektakl, to artystyczny i erotyczny związek Elsy von Freytag-Loringhoven z Djuną Barnes. W tym kontekście najciekawsza jest pierwsza próba biografii Baronessy autorstwa Barnes („Elsa-Notes”) i funkcjonowanie obu kobiet w systemie uzupełniających się opozycji: „Barnes – zamknięta i skryta, Elsa – ekshibicjonistka, Barnes – słuchaczka, Elsa – gaduła, Barnes – matczyna i szczodra, Elsa – egocentryczna i potrzebująca, Barnes – elegancka i uporządkowana, Elsa – ekscentryczna i nieuporządkowana, Barnes – błyskotliwie dowcipna, Elsa – konfrontacyjna i obelżywa, pozbawiona subtelności.” Niezwykła była ich przyjaźń i wzajemna fascynacja.

Spektakl bazuje na autorskim scenariuszu, w którym znajdują się teksty Elsy von Freytag-Loringhoven, rekonstrukcje jej performansów, opinie o Baronessie zarówno osób, które ją znały, jak i współczesnych historyków/czek i krytyków/czek sztuki. Głównym tematem będzie wyzwanie miłosne dla Marcela, rodzaj auto-erotycznego show, które stopniowo przekształca się w wyzwanie skierowane do Duchampa, wyjście zza jego pleców, z cienia, z niebytu. Na scenie, obok aktorki grającej Elsę von Freytag-Loringhoven, pojawi się wokalistka, inspirowana postacią Djuny Barnes – partnerka, słuchaczka, dokumentalistka, świadkini występu Elsy.

Scenariusz i reżyseria: Iga Gańczarczyk

Wykonanie: Marta Ojrzyńska (Elsa von Freytag-Loringhoven), Barbara Kinga Majewska (Djuna Barnes)

Dramaturgia: Jakub Momro

Przekład wierszy: Adam Wiedemann

Opracowanie muzyczne wierszy: Barbara Kinga Majewska

Scenografia: Przemek Czepurko

Kostiumy: Hanka Podraza

Muzyka: Piotr Peszat

Dźwięk, światło: Mariusz Gąsior, Mariusz Potępa

Realizacja nagrania: Grzesiek Mart doc

Wideo: Łukasz Ziomek

Produkcja: Renata Kopyto / Dom Norymberski w Krakowie

Partnerzy: Cricoteka, KBF Play Kraków

Miejsce: Cricoteka, ul. Nadwiślańska 2-4, Kraków

Projekt zrealizowano przy wsparciu Fundacji Współpracy Polsko-Niemieckiej

**Magiczny
Kraków**